

УДК 327.5:327.8:354:56

*Тишкун Ю. Я., Національний університет «Львівська політехніка»***ПРЕЗИДЕНТСТВО Д. ТРАМПА В КОНТЕКСТІ Х-ГО ЦИКЛУ  
ГЛОБАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ (ЗА ДЖ. МОДЕЛЬСКИ)**

*Розглянуто початок каденції нового президента США в контексті проблем (економічних, політичних, демографічних, воєнних тощо), які стоять перед офіційним Вашингтоном в поточному циклі глобальної гегемонії. Для цього використано структурний аналіз глобальної політики, пропонується Дж. Модельскі в рамках його «теорії довгих циклів гегемонії». Припускається, що обрання Д. Трампа стало «точкою біфуркації» глобального порядку, чинником реструктуризації глобальної політики, зумовленим зміною гегемона планети. Стверджується, що обрання нового президента стало наслідком структурних (соціальних, економічних) змін в американському суспільстві. – Доходи і робочі місця виборців нового президента США (нижчих і середніх верств суспільства) постраждали від неоліберальної економічної глобалізації. Внаслідок цього Вашингтон став ворогом сучасної форми глобалізації, намагається переглянути невигідні для себе міжнародні режими та усунутись від вирішення глобальних проблем для отримання свободи дій на внутрішній арені та зосередження на внутрішніх проблемах.*

**Ключові слова:** гегемонія, США, Д. Трамп, Дж. Модельскі, структурна глобальна політика.

Постановка проблеми у загальному вигляді. США протягом останні 100 р. були найбільшою економічною і воєнною і економічною потугою Землі і залишаються нею досі. Завдяки цьому вони здатні впливати на всіх державних і недержавних акторів, а оскільки їх зовнішня політика конституційно персоніфікована у особі глави Білого дому, зміна особи в Овальному кабінеті влади здатна істотно вплинути на глобальну політику. Не виняток і Д. Трамп який 20 січня 2017 р. склав присягу 45-го президента США після суперечливої виборчої кампанії. Аналітики зазначають, що він «веде себе ...контroversійно, недвозначно демонструючи свою прихильність до одних і слабко приховану неприязнь до інших», грає «в шахи,... на біржі, ...в покер» і блефує [17]. Від нього чекали непередбачуваності і ризиків [17; 21]. У підсумку, він «справляє стресовий ефект на політичну систему Америки» [7]. Сам опис особистості Д. Трампа і наслідків його перемоги дозволяє трактувати президентські вибори 8 листопада 2016 р. у США як «випадковість» у розумінні теорії синергетики, адаптованої до теорії міжнародних відносин О. Богатуровим: не «збіг обставин», недалекоглядність чи помилка, а «наслідок впливу... органіки [глобальної] системи, притаманних їй ...флуктуацій», які дозволяють малій величині змінити траєкторію глобального розвитку [3, с. 43]. В цих умовах для нас важливо зрозуміти, як і наскільки ця «надмала», в термінології синергетики, величина здатна змінити глобальну політику, незалежно від того, чи добуде Д. Трамп на посаді до кінця каденції.

Огляд літератури. Слід відзначити наявність об'ємного і різнопланового матеріалу про обрання і дії 45-го президента США – наукового, публіцистичного, довідкового тощо. Йдеться про праці американських (Т. Рікса, Р. Педдока, Л. Хадара, Р. Райта, Е. Дормана, Дж. Стігліца, Дж. Ная-мол., Р. Хааса, Ст. Уолта), українських (В. Горбуліна, А. Гальчинського, Ю. Курнишової, О. Устенка, М. Паламарчука, І. Бураковського, О. Вальчишена, С. Пархоменка, О. Дерев'янка, С. Сидоренка, В. Гусарова), російських (Ф. Лукянова, С. Караганова, Д. Треніна, Д. Сулова, А. Колесникова, А. Габуєва, П. Топичканова, А. Ланькова, А. Баунова, В. Владимірова, М. Саморукова) та ін. авторів.

Президентство Д. Трампа в глобальному політичному контексті аналізують в кількох напрямках. Розглядаються глобальні передумови обрання 45-го президента США: вплив на позицію виборців Д. Трампа дисбалансів у торгівлі товарами і послугами, людських потоках між США і Європою, Сх. Азією та Мексикою; його (і його виборців) ставлення до існуючих міжнародних торговельних режимів, інститутів, зобов'язань США; конфлікти і реструктуризація всередині американської правлячої еліти, як частини глобальної «еліти Давосу», спричинені обранням Д. Трампа і реалізацією ним антиглобалістського ізоляціоністського курсу; основні

лінії регіональних конфліктів, створених чи «успадкованих» новою адміністрацією у Вашингтоні, які істотно впливатимуть на глобальну політику – Корейської термоядерної кризи, міграційної кризи Заходу, інтенсифікації мережного терору ісламських фундаменталістів, боротьби за глобальні кліматичні угоди і ринки викопного палива, інформаційної війни РФ проти Заходу тощо. Однак, дані про вплив президентства Д. Трампа на розподіл сил у глобальній політиці і його вплив на її структуру – не систематизовані і не узагальнені.

Ціллю статті є розглянути президентство Д. Трампа через призму концепції глобальної політики Дж. Модельські. Мета розвідки зумовлює такі її завдання: 1) проаналізувати причини і передумови приходу до влади 45-го президента США в контексті X-го циклу глобальної політики; 2) розглянути вплив президентства Д. Трампа на реструктуризацію міждержавних союзів планетарного і регіонального масштабу.

Виклад основного матеріалу. Істотною проблемою при дослідженні і систематизації фактів глобальної сучасності є пошук концептуальної рамки для її аналізу. На нашу думку, такою можуть бути «теорія довгих циклів глобальної політики» і однойменна концепція Дж. Модельські, сформовані ним в рамках «еволюційної парадигми» «структурного аналізу» планетарної політики. На думку цього дослідника, кожен «довгий цикл» – це «потік політичних подій глобального рівня тривалістю у сто років, який пов'язує стратегії чи долі певного числа головних акторів», які борються за лідерство. Цей цикл відображає 1) «механізм» відбору кандидатів «на роль [неформальну позицію] ... лідера» і вибір між їх політичними курсами, 2) «накопичення досвіду» майбутнього гегемона, який пропонує ефективні рішення «глобальних проблем» («структурних викликів») без «стандартних рецептів» їх вирішення. Лідер втілює «програму» «розвитку» глобальної політики «згідно із внутрішньою логікою та/або послідовною структурою» і проходить чотири етапи (фази) накопичення досвіду [16, с. 62, 64-66, 67].

На думку Дж. Модельські, ми перебуваємо в «постзахідноєвропейській ері» «глобальної системи», коли «центр тяжіння» «активної зони» «світової системи», в якій концентрується інноваційна діяльність людства «географічно розташувався» поза межами Європи. Автор цієї концепції, як представник США, вважав попередній (IX-й «довгий цикл» гегемонії) і поточний (X-й за рахунком, що почався із 1973 р.) цикли гегемонії американськими [16, с. 64]. Натомість, ми не можемо однозначно визначити поточного глобального лідера, оскільки не дотримуємось «методологічного заходоцентризму». Втім, для нас цікавим є аналіз визначених американським теоретиком фаз кожного циклу гегемонії, які відображають «еволюційне вдосконалення» глобальної політики, шляхом «пошуку інформації» і альтернатив розвитку людства саме через «систематичний, колективний процес», який відображає реалізацію ««інструкцій» та «інгредієнтів» «проведення правильного курсу структурних змін» у глобальній системі. Кожну з цих фаз реалізує певне покоління політичних еліт. Так, перша з них – «визначення порядку денного» – глобальних проблем, з якими стикнулось людство у цьому циклі гегемонії, і які має вирішувати глобальний лідер, завершилась у 1973-2000 рр. Друга фаза – «побудови коаліцій» навколо конкуруючих кандидатів у глобальні лідери з альтернативними порядками денними і рішеннями глобальних проблем, за Дж. Модельські, почалась у 2000 р. і триватиме, на його думку, до 2026 р. Наступні фази «довгого циклу» структурної глобальної політики лише прогнозовані, а тому виходять поза межі нашого дослідження: «макрорішення» (глобальної війни), яка має тривати у 2026-2050 рр., і «виконання» програми глобального лідера-гегемона – у 2050-2080 рр. [16, с. 64-65].

Політологи дають періодизацію зовнішньої політики за зміною президентів – напр., «політика адміністрації Буша...» [1, с. 105]. Отже, всі каденції 43-го і 44-го президентів США – Дж. Буша-мол. та Б. Обами, як і поточний термін президентства Д. Трампа – 2017-2021 рр. (і можлива його II-а каденція у 2021-2024 рр.), майже цілком припадають на аналізовану нами II-у фазу («побудови коаліцій») X-го циклу глобальної гегемонії. З кадрової т. з. ця фаза глобальної політики реалізується представниками одного покоління. Зокрема, до них належать лідери провідних держав. Серед них президенти: Туреччини Р. Ердоган (63 р.), РФ В. Путін (65 р.), Бразилії М. Темер (77 р.), ПАР Дж. Зума (75 р.), США Д. Трамп (71 р.); глави урядів: Індії Н. Моді (67 р.), КНР Сі Цзіньпін (64 р.), ФРН А. Меркель і Японії С. Абе (63 р.), Британії Т. Мей (61 р.) [12].

У наступній фазі «довгого циклу гегемонії», головну роль, на нашу думку, буде відігравати

нове покоління політичних еліт, до яких ми зокрема можемо віднести глав урядів: Канади Дж. Трюдо (45 р.) та Австрії С. Курца (31 р.) і президента Франції Е. Макрона (39 р.) [12].

На думку Дж. Модельські, досліджувана фаза «циклу глобального лідерства» зводиться до кількох ключових процесів: 1) зростання поінформованості людства про «нові [глобальні] проблеми» і зникнення старих, 2) «низької ... концентрації» воєнних і економічних сил глобального лідера і зростання могутності інших сил, особливо конкурентів гегемона («челленджерів»), багатополарність, 3) «гнучкості [існуючих] альянсів» і «перевлаштування [їх] систем». У підсумку, саме на цій фазі циклу глобальної політики виникають коаліції держав у формі об'єднання «за» або «проти» «збереження глобального порядку», як своєрідна форма «голосування» держав за «нові відповіді на ... проблеми» людства [16, с. 64-65, 68-69].

На цій фазі еволюції глобальної політики свої стратегії реалізують держави і недержавні актори – інші учасники «структурної глобальної політики»: міжурядові організації; агенти глобального економічного порядку (ТНК, в т. ч. банки); механізми вираження глобальної громадської думки (ЗМІ та епістеміологічні співтовариства, які «визначають глобальні проблеми»). В основі їх стратегій лежать і «очікування змін в глобальному лідерстві», і різні підходи до вирішення глобальних проблем, зумовлені відданістю певним цінностям. При цьому формування коаліцій полегшують фактори – культурні, релігійні, торговельні та ідеологічні («стандартизовані визначення глобальних проблем, пов'язані із чіткими програмами дій», які «формують конкуруючі рішення» і «забезпечують загальну орієнтацію в майбутньому»). Вони сприяють побудові союзів політиками, дипломатами, а також національними (регіональними) партіями, які є зв'язком «на стику» регіональних і глобальних політик [16, с. 67, 70].

Ця концептуальна рамка дозволяє нам відібрати, систематизувати і пояснити фактаж, відображений в інформаційному просторі щодо сучасного глобального політичного процесу в період президентства Д. Трампа.

Перший фактор, який слід враховувати при аналізі перемоги цього кандидата – соціальна група, з допомогою якої він зміг виграти вибори і те, наскільки її роль корелює з гіпотезою Дж. Модельські про втрату концентрації (потенціалу) глобального гегемона на досліджуваній фазі глобальної політики. «Кістяк» електорату Д. Трампа – робітники малих американських міст («червоні капелюхи») або ж «американські селюки» (за П. Старобіним) [26, р. 297]. Саме по ним, і по середньому класу, вдарив підрив, з 1980-х рр. ліберального «суспільного договору» у США і його елемента – системи соціального захисту для тих, хто бореться із наслідками неоліберальної економічної глобалізації. Американські робітники, навіть не вникаючи в деталі глобальних торгових угод, бачать, що жителі КНР та інших країн з економіками, що розвиваються, – багатіють. Натомість їхні власні доходи впали у 1974-2015 рр. (на 20% – у робітників із незакінченою шкільною освітою і на 24% – у тих, хто не поступив в коледж) [10]. Ситуацію для виборців Д. Трампа ускладнюють довготермінові тренди зниження продуктивності праці і переміщення робочих місць із США за кордон (у 16 країн, у яких вартість праці нижча, ніж в КНР [25]), а також втрата робочих місць через поширення інновацій [23]. Вдосконалення особливо небезпечні для робітників і середнього класу Америки. Адже промислові роботи щомісяця замінюють 1,7 млн. робочих місць із 160 млн. наявних [15]. Відчуваючи загрози від глобалізації та технічних інновацій «ІV-ї технологічної революції», ці виборці не могли не обрати президента, який змінить параметри глобалізації в їх інтересах.

Водночас із проблемами середнього і нижчого класів при аналізі обрання Д. Трампа слід брати до уваги й кризу економічної бази панування Америки в цілому. Так, І. Валлерстайн вважає, що США економічно «відступають» ще з 2001 р., коли Дж. Буш-мол. прийшов до влади. Відтоді їх потуга у виробництві, торгівлі та фінансах ослабла щодо Зх. Європи і Сх. Азії, особливо щодо останньої, у якій концентрація і капіталу і передових технологій, продуктивність праці лише зросли [6]. Так, в Сх. Азії ще у 2014 р. концентрувалось 38,8% глобального ВВП, виміряного за паритетом купівельної спроможності, а у 2025 р., за прогнозом Oxford Economics, його концентрація сягне 45% і до 2050 р., за окремими прогнозами, перевищить 50%, повернувши Азії економічне лідерство [18]. В цих умовах значення долара як міжнародної резервної валюти падає, а МВФ та інші глобальні фінансові інститути втрачають значення як інструменти впливу Вашингтона [26, р. 80], перетворюються в економічні важелі його конкурентів. Аналогічно, СОТ поставила під загрозу виробників США, ускладнивши

використання ними протекціонізму для власного захисту [14]. В цих умовах, щоб покрити фіскальний дефіцит і національний борг, США позичають кошти у КНР, Японії та Пд. Кореї і за ці кредити купують товари у позикодавців, забезпечуючи їх прибутки і зайнятість [6]. Як наслідок, ½ облігацій США розміщена за кордоном, в т. ч. і в їх геополітичних конкурентів [26, р. 80]. У підсумку тривале ігнорування проблем внутрішньої політики спричинило головний «зовнішньополітичний виклик» для США [10]. Мова йде про спричинене неоліберальним економічним порядком денним отримання вигод від глобалізації за рахунок середнього і робітничого класів елітами (власниками автопрому, АПК, сфери послуг, низько- та високотехнологічних імпортерів, таких як Apple, Wal-Mart і Nike [8; 14]).

Отже, описана вище мобілізація виборців 45-го президента США є їх реакцією на шкідливу для американців зміну балансу сил в глобальній економіці. Вирішити її і повинен Д. Трамп, згідно його передвиборчих заяв. Втім, такі зміни неможливі без наслідків і для економіки, і для політики планети, у яких гегемонія Вашингтона вже не існує (перша сфера), і в якій її ознаки ще наявні (друга). Так, у першій мові йде про демонтаж існуючої «історичної форми глобалізації» (у термінології Д. Хелда) в т. ч. керівних міжнародних інститутів, таких як СОТ, глобальних екологічних угод – не вигідних для інтересів США [23], точніше, її працівників і орієнтованого на внутрішній ринок бізнесу, особливо малого і середнього (сталеливарного, текстильного, паливного). Перетворення США – вперше в історії – у головного опонента вільної торгівлі на Землі, за президентства Д. Трампа, загрожує «проекту глобалізації в цілому» і ослаблює її міжнародну архітектуру, зокрема легітимність основних принципів економіки планети [14].

Закономірне руйнування Д. Трампом основ неоліберального порядку планети, не вигідного робітникам США і їхнім, орієнтованим на внутрішній ринок підприємцям, має політичні наслідки, як у стосунках Вашингтона із традиційними союзниками, так і з нейтральними чи ворожими геополітичними акторами. Так, значення вугільної і нафтогазової галузей зменшується через поширення електромобілів, альтернативних джерел енергії, енергозбереження і боротьбу зі змінами клімату. Тому збереження робочих місць у цих галузях змушує Вашингтон монополізувати ринки викопного палива. Основою для цього є консенсус в американській еліті щодо необхідності збільшення глобального експорту сланцевих нафти і газу [21]. Цьому, зокрема, сприяє прийнятий США 14 червня 2017 р. закон про екстериторіальні санкції проти «держав-ізгоїв», які, водночас, є виробниками та експортерами викопного палива [19]: КНР і РФ – вугілля, Росія та Іран – нафти і газу. Зазначені заходи водночас вдаряють по противникам США (РФ, Венесуелі, Ірану), їх союзникам (напр., Британії, Норвегії, арабським країнам Перської затоки, Мексиці) і нейтральним країнам (напр., Індонезії), зменшуючи їх валютні доходи і вплив, напружують внутрішньо-економічну і політичну ситуацію через зростання дефіцитів бюджетів і безробіття, що послаблює їх потенціал сили на міжнародній арені і посилює – потенціал сили споживачів викопних енергоносіїв (і прихильників, і противників США), які можуть використати вивільнені кошти в інших сферах, зокрема безпековій і зовнішньо-політичній. Це не сприяє стабільності політичних відносин на Землі.

Не менш серйозно на глобальну політику впливає і спроба США вирішити свої економічні проблеми (зайнятості, платіжного балансу), спричинені і поширенням промислових роботів та інформаційних технологій, і переміщенням робочих місць за кордон, новим курсом щодо зон вільної торгівлі – існуючих (НАФТА) і планованих (ТПП і ТАФТА). Ліквідація чи перегляд зон вільної торгівлі є грою «з нульовою сумою» за робочі місця між державами Заходу, оскільки в рамках таких зон роботу отримують робітники в усіх країнах в різних секторах економіки, а при їх ліквідації – лише робітники в одній галузі в одній із країн, за рахунок громадян інших держав. Це підриває економічну основу співпраці США з Канадою і Мексикою (в рамках НАФТА), Новою Зеландією, Австралією, Японією і Пд. Кореєю (в рамках ТПП) і ЄС (в рамках ТАФТА). Однак, у Д. Трампа в цій ситуації немає виходу, оскільки робітники є його базовим електоратом, а, згідно із Дж. Аррігі, робітники об'єднуються відповідно до їх «виявлених чи сконструйованих» «статусних відмінностей» (національних, етнічних чи інших) задля отримання привілейованого ставлення до них з боку капіталістів [22, с. 31-33]. У цьому випадку – мільйонерів і мільярдерів, представлених в кабінеті 45-го президента США (орієнтованих на внутрішній ринок і зацікавлених у дерегуляції бізнесу та скороченні податків всередині країни) [14]. Водночас, руйнування США міжнародного режиму торгівлі в рамках СОТ і різноманітних

ЗВТ завдає удару по експорту країн з економіками, що розвиваються (напр. КНР, Мексика). Вони, через загрозу їх робочим місцям, державним бюджетам і валютним балансам мотивовані шукати нові ринки на заміну американському, і, відповідно, стають менш залежними, в усіх розуміннях, від Вашингтона.

Подібно, негативний для США економічний вимір має і глобальна проекція їх воєнної потуги. Воєнний бюджет США настільки переважає сукупний воєнний бюджет членів ЄС, що, перспективи подолання цього провалля «не проглядаються». Однак, Європа витрачає все більше коштів на потреби медичного і соціального забезпечення, зокрема, пенсії, в т. ч. за рахунок потреб оборони [9, с. 62, 69]. Аналогічно, завдяки безпековій «парасольці» США можливі «східноазійське економічне чудо» і «довготривала [до 40 років] стабільність» архітектури безпеки регіону [18], за які американці отримують лише відплив готівки в Азію і борги перед місцевими кредиторами. Тому «...багато хто з виборців на президентських виборах ...віддали ... голоси (на користь Трампа. – ЄП)... через бажання скинути тягар світового лідерства» [20]. З огляду на це, Д. Трамп через призму бізнес-досвіду оцінює і воєнну потугу США, і ризики, які несе для планети її відсутність. Так, він висунув вимоги до: 1) Токіо і Сеула – заплатити за їх оборону Вашингтоном; 2) Брюсселя – наростити фінансування армій членів НАТО до 2% національного ВВП в обмін на те, що «США не буде зменшувати підтримку Європи у сфері безпеки»; 3) Ер-Ріяда – закупити американську зброю та інвестувати у США в обмін на підтримку проти Ірану [17]; 4) Пекіна – не маніпулювати торгівельними і валютними механізмами на шкоду американському робітнику в обмін на невизнання незалежності Тайваню.

Не менш істотним наслідком боротьби США за глобальний енергетичний ринок, робочі місця в країнах Заходу, оплату глобальних безпекових послуг, відмову від участі в інститутах глобального управління (вихід із ЮНЕСКО, відмова від участі в арбітражі СОТ тощо) є втрата ними статусу глобального лідера, гегемона. Досі Вашингтон мав такий статус, як ініціатор і фінансист вирішення глобальних проблем, моральний лідер. Однак, урівняння Д. Трампом статусу і мотивації США та держав-ізгоїв, декларування контрверсійних тез і економічний конфлікт із рештою Заходу зумовлюють втрату цього лідерства і початок того, що П. Старобін визначав як «постамериканський» багатополосний світ [26, р. 180-181, 182], а Х. Фріланд – як «постамериканську епоху» [20]. Це, на нашу думку, супроводжується розпадом 1) «історичного гегемонного блоку» (в термінології школи А. Грамші) [11, с. 42-43] і 2) створених цим блоком на основі співпадіння очікувань учасників «світового (західного – Ю. Т.) співтовариства» глобального порядку і «міжнародного режиму» – принципів, норм, правил і процедур прийняття рішень [11, с. 49-50], зокрема режимів торгівлі і фінансів в рамках СОТ, нерозповсюдження зброї масового знищення в рамках Договору «Про нерозповсюдження ядерної зброї», 3) нерозповсюдження ракетних технологій.

Свідченням розпаду гегемонного блоку можемо вважати розкол між Д. Трампом та рештою лідерів Заходу на італійській зустрічі G7 і можливе переформатування «Великої сімки» у формат 6+1 [17; 20]. Це також занепад «класичного атлантизму». Навіть переконані його прихильники не заперечують, що після завершення каденції Д. Трампа повернення до status quo ante – не буде [13]. Його елементами є проходження «точки неповернення» у відносинах США і Канади, про що свідчить проголошена представниками нової генерації її еліти (Дж. Трюдо і Х. Фріланд) зовнішньополітична та безпекова стратегія Канади: радикальний перегляд курсу оборонної політики та збільшення військового бюджету, відмова від підтримки зовнішньополітичної лінії США і опори на її оборонну потужність [20]. До цього додалась прогнозована раніше П. Кеннеді «глибока тріщина» у трансатлантичному співтоваристві – «неухильне погіршення відносин між США і Європою» за багатьма позиціями водночас [9]. Вона виникла через вимоги Д. Трампа до останньої: активізувати боротьбу Європи проти ДАЕШ та Ірану; збільшити видатки на оборону [17]; погодитись із односторонніми санкціями США проти держав-ізгоїв, які зачіпають споживачів і нафтовий бізнес Європи [19]. У роздумах над тим, хто займе місце Вашингтона, в умовах коли до його відступу ніхто не готувався [4], лідери ЄС звернулися до канцлера ФРН А. Меркель із закликом стати новим лідером Заходу. Зокрема й тому, що саме вона озвучила нові глобальні ініціативи замість президента США.

Комбінація відзначених чинників – об'єктивних (економічної слабкості США і їх внутрішньої соціальної напруженості), суб'єктивних (добровільної відмови від лідерства),

глобальних (падіння гегемонії, розпаду гегемонного блоку) і регіональних (послаблення дво- і багатосторонніх економічних, політичних і воєнних союзів) надає відносну свободу дій президенту Д. Трампу для вирішення внутрішніх проблем США. Однак, «суперсилі» легше заявити про свій глобальний відступ, аніж реально зробити це [23]. Свідченням цього є досвід попередніх адміністрацій, які діяли впродовж цієї фази циклу глобальної політики: Дж. Буш-мол. і Б. Обама. Перша від початку планувала зосередитись на внутрішніх проблемах і намагалась зробити це. Однак, Дж. Буш-мол. не зміг реалізувати свої плани через події 9/11 і їх наслідки. Друга – свідомо відмовилась від інтервенціоналізму під час «Арабської весни» і російсько-української війни на користь внутрішніх реформ, однак через це отримала звинувачення у слабкості всередині і ззовні країни, що вдарило по іміджу держави. Окрім того відхід США з Бл. Сходу сприяв появі ДАЕШ, що завдало істотної шкоди Вашингтону. В подібній ситуації опинилась і адміністрація Д. Трампа: передвиборчі обіцянки змушують її зайнятися внутрішніми проблемами, однак руйнування ДНЯЗ з боку КНДР, яка офіційно відмовилась від дотримання перемир'я в Корейській війні, змушує 45-го президента США зайнятися проблемами глобальної політики. Зокрема, не дозволяє йому використати проблему Тайваню як привід для економічних переговорів з КНР. Оскільки з перевагами Пекіна у торгівлі у Вашингтоні змирились через допомогу першого у боротьбі з ракетними і термоядерними погрозами Пхеньяна.

Слабкість США, які втратили гегемонію і перебувають під загрозою війни з новоявленою термоядерною державою, за І. Валлерстайном – в становищі Голіафа, який «ось-ось» дочекається свого Давида [5]; розпад гегемонного блоку; руйнування міжнародних режимів і кризу міжнародних інститутів дає свободу дій іншим державам, як і недержавним акторам. Вони реагують різноплановими за тривалістю, наслідками та масштабами глобальними і регіональними перестановками. Так, зростає самостійність на міжнародній арені РФ, КНР, Індії і інших держав, а деякі з них (Іран, КНДР) – кидають Вашингтону «відкритий виклик» і прямо їх провокують [1, с. 106]. Виникають чіткі союзи держав і недержавних акторів «проти» когось і «за» щось, як то: «шиїтська вісь» навколо Ірану як «загроза регіональній безпеці» для «сунітського альянсу» Саудівської Аравії, Йорданії та Єгипту (за фактичної участі Ізраїлю), китайський «Великий шовковий шлях» в Євразії та Африці. Їх супроводжують взаємовиключні та(чи) конкуруючі комбінації держав і недержавних акторів, траєкторії яких відображає нелінійна – «квантова геополітика», описана експертами «Стратфор» на прикладі Туреччини Р. Ердогана. Вона створює взаємовиключні союзи із акторами Сходу і Заходу: залишається в НАТО і співпрацює з Д. Трампом та РФ, водночас заграє із сунітським і шийтським фундаменталізмом [24]. Аналогічно до Туреччини діють держави Центр. Азії – балансують між Заходом, РФ і КНР водночас; Республіка Корея – співпрацює зі США і з КНР; держави Центр. Європи, будучи членами ЄС, у питаннях безпеки орієнтуються на Вашингтон, а в економічних – враховують думку Москви. Аналогічно, столиці Пд. і Балканських членів ЄС і НАТО водночас дивляться і на Брюссель, і Москву, і на Вашингтон.

Висновки. Отже, можемо констатувати, що початок президентства Д. Трампа вкладається в типовий опис такої фази циклу глобальної політики як «побудова коаліцій». Можливо, що саме на кінець каденції цього керівника США і початок правління представника молодшої генерації припаде кінець цієї фази і початок нової – «макрорішення» як періоду «тридцятирічних воєн» (в термінології І. Валлерстайна), спричинених перебудовою глобального порядку. На цій же фазі бачимо типове для фази «побудови коаліцій» послаблення – в першу чергу – економічне, соціальне та ідеологічне США як глобального лідера. Вони вже не пропонують однозначні рішення глобальних проблем, а, навпаки, поглиблюють їх (виходом із глобальних кліматичних і регіональних торговельних угод, «енергетичною контрреволюцією», провокуванням міжнародної нестабільності заявами свого лідера). Це супроводжується руйнуванням «гегемонного блоку» великих і середніх держав Заходу, пошуками кандидатів на роль глобального лідера, таких як ФРН і КНР, які очолюють міжнародні урядові організації (ЄС, ШОС і АСЕАН), що спільно пропонують рішення кліматичних проблеми і альтернативні шляхи рішення глобальних проблем (наразі – енергетичних, інфраструктурних, економічних, політичних). У цих умовах прискорилась започаткована в 2001 р. ерозія партнерських відносин США: трансатлантичних – в рамках НАТО, і між США і ЄС, що засвідчив провал ідеї Трансатлантичної зони вільної торгівлі,

а також воєнних і економічних – з Японією і Республікою Корея, арабськими державами Бл. Сходу, економічних з Мексикою і Канадою, КНР.

Перспективи подальших розвідок. Враховуючи те, що президентська каденція Д. Трампа лише розпочалась, існує можливість відслідковувати його дії в глобальній політиці у майбутньому, зокрема, порівняти їх із прогнозами, даними нами, а також іншими авторами. Окрім того корисним є порівняння дій у глобальній політиці чинного президента США і його попередників, а в перспективі – інтерпретувати їх дії в контексті відповідної фази довгого циклу глобальної політики.

#### **Бібліографічний список:**

1. Арбатов А. «Потерянное десятилетие» в контроле над вооружениями / Алексей Арбатов // *Международные процессы*. – 2007. – Т. 5. – №2 (14). – Режим доступа: <http://intertrends.ru/system/Doc/ArticlePdf/1055/Arbatov-14.pdf>
2. Белоколот О. 100 днів президента Дональда Трампа / Олег Белоколот, Олексій Куропятник, Олександр Хара, Богдан Яременко // *Дзеркало Тижня*. – 2017. – 25 квіт. – Режим доступа: [https://dt.ua/international/100-dniv-prezidenta-donald-trampa-240785\\_.html](https://dt.ua/international/100-dniv-prezidenta-donald-trampa-240785_.html)
3. Богатуров А. Понятие глобальных проблем сквозь призму опыта 2000–х годов / Алексей Богатуров // *Международные процессы*. – 2011. – Т. 9. – №1 (25). – С. 43 – Режим доступа: <http://intertrends.ru/userfiles/img/files/Bogaturov-25.pdf>
4. Валлерстайн И. Буш и мир: второй срок / Иммануил Валлерстайн // *Скепсис*. – 2004. – 1 янв. – [https://scepsis.net/library/id\\_288.html](https://scepsis.net/library/id_288.html)
5. Валлерстайн И. В ядерном клубе пополнение / Иммануил Валлерстайн // *Скепсис*. – 2005. – 15 февр. – Режим доступа: [https://scepsis.net/library/id\\_291.html](https://scepsis.net/library/id_291.html)
6. Валлерстайн И. Восточная Азия и остальной мир: взгляд в будущее / Иммануил Валлерстайн // *Скепсис*. – 2005. – 15 мар. – Режим доступа: [https://scepsis.net/library/id\\_293.html](https://scepsis.net/library/id_293.html)
7. Горбулин В. «Вот дом, который строит Трамп...» / Владимир Горбулин // *Зеркало Недели*. – 2017. – 20 янв. – Режим доступа: [https://zn.ua/internal/vot-dom-kotoryu-stroit-tramp\\_.html](https://zn.ua/internal/vot-dom-kotoryu-stroit-tramp_.html)
8. Ірвін Н. Що насправді кажуть нам ринки про президентство Трампа / Ніл Ірвін // *Економічна правда*. – 2016. – 14 листоп. – Режим доступа: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/11/14/611079/>
9. Кеннеди П. Трансатлантические отношения: три сценария / Пол Кеннеди // *Россия в глобальной политике*. – 2004. – Т. 2. – №1. – С. 62-69.
10. Колган Дж. Либеральный порядок прогнил / Джефф Колган, Роберт Кеохэйн // *Россия в глобальной политике*. – 2017. – 22 авг. – Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/number/Liberalnyi-poryadok-prognil-18914>
11. Лебедева М. Мировая политика: Учебн. / Лебедева М. – Аспект Пресс, 2007. — 365 с.
12. Лукьянов Ф. И прежнего мира мало / Федор Лукьянов // *Огонек*. – 2017. – 02.10. – №39 (5485). – Режим доступа: <https://www.kommersant.ru/doc/3408574>
13. Лукьянов Ф. Атлантический дрейф. Что означает для России отдаление Европы от США / Федор Лукьянов // *Московский Центр Карнеги*. – 2017. – 6.09. – Режим доступа: <http://carnegie.ru/commentary/experts/1313>
14. Матвеев И. Экономический национализм и будущее неолиберальной глобализации / Илья Матвеев // *Россия в глобальной политике*. – 2017. – 6 апр. – Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/number/Ekonomicheskii-natsionalizm-i-budushee-neoliberalnoi-globalizatsii-18655>
15. Махінова А. Світова торгівля перед новими викликами: що турбує експертів СОТ / Анжела Махінова // *Європейська правда*. – 2017. – 04 жовт. – Режим доступа: <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2017/10/4/7071800/>
16. Модельски Дж. Эволюция глобальной политики (I, II) / Дж. Модельски // *ПОЛИС*. – 2005. – №3. – С. 62-82; №4. – С. 124-142.
17. Пархоменко С. «Геополітичний покер» Трампа / Сергій Пархоменко // *Пётр и Мазепа*. – 2017. – 17.06. – Режим доступа: <https://petrimazepa.com/trumppoker.html>
18. Радд К. Азиатский парадокс / Кевин Радд // *Россия в глобальной политике*. – 2016. – 8 сент. – Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/number/Aziatskii-paradoks-18348>

19. Савінок В. Європа проти санкцій: як рішення Сенату США створило «антиамериканську коаліцію» в ЄС / Віктор Савінок // Європейська правда. – 2017. – 16 черв. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/06/16/7067301/>
20. Сидоренко С. Канада проти Трампа: Оттава офіційно взяла курс на вихід з орбіти США / Сергій Сидоренко // Європейська правда. – 2017. – 07 черв. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/06/7/7066822/>
21. Стешик Я. Энергетическая контрреволюция Дональда / Ярослав Стешик // Белсат ТВ. – 2016. – 14.11. – Режим доступу: <http://belsat.eu/ru/news/energetychnaya-kontrevolyutsiya-donald/>
22. Харви Д. Извилистые пути капитала – беседа с Джованни Арриги / Дэвид Харви // Пушкин. – 2009. – №3. – С. 27-34.
23. 2017 Annual forecast / Stratfor. – 2016. – 27 dec. – Режим доступу: <https://worldview.stratfor.com/forecast/2017-annual-forecast>
24. Bhalla R. Quantum Geopolitics / Reva Bhalla // Stratfor: Geopolitical Weekly. – 2015. – July 28. – Режим доступу: <https://www.stratfor.com/article/quantum-geopolitics>
25. Friedman G. The PC16: Identifying China's Successors / George Friedman // Stratfor. – 2013. – Jul 30. – Режим доступу: <https://www.stratfor.com/node/199453>
26. Starobin P. After America: Narratives for the Next Global Age / Paul Starobin. – Viking Adult, 2009. – 358 p.

***Tyshkun Y. Ya., The beginning of D. Trump presidency in the context of X-th cycle of global hegemony by J. Modelski***

*The article examines the beginning of the 45th U.S. President D. Trump administration. It is affirmed that his election was a consequence of structural (social, economic) changes in American society. – Incomes and workplaces of the electorate of new president of the United States (the lower and middle classes of the society) have suffered from neo-liberal economic globalization. As a result, Washington has become an enemy of the present form of globalization. It tries to reconsider the disadvantages of international regimes and institutions and avoid solving global problems for gaining freedom of action on the internal and external arena together with focusing on internal problems. Finding resources to solve the U.S. internal problems helps to convert their global political preferences into economic dividends. However, as the example of the Korean thermonuclear crisis shows, the 45th US president's attempt to focus on domestic issues may not be possible.*

**Key words:** *hegemony, USA, D. Trump, J. Modelski, structural global politics.*